

Štefánia Demská: Tradícia antifon *post Pentecosten* v stredovekých hudobných prameňoch

Komparácia a analýza repertoáru

Posudek školiteľa

Diplomová práca Štefánie Demské tematicky navazuje na predchádzajúcu bakalársku prácu. Ciele i metodologie práce diplomové však otvárajú značne odlišné a súčasne neorané badateľské pole. Predmetom nyní nebola séria antifon *post Pentecosten* pouze v prameňoch svatojiřského kláštiera, ale zpracování celé série napříč evropskými regiony. První část řešení tedy vyžadovala značný objem pramenného studia spojeného s evidencí jednotlivých melodií antifon. Transkripce všech nalezených melodií byly zaneseny do databáze CANTUS, kde jsou již dnes veřejně přístupné a přispívají k informační hodnotě databáze. Celkový souhrn pramenné práce představuje **Katalog antifon *post Pentecosten***, který je předkládán jako příloha diplomové práce. Ke každému záznamu jsou připojeny údaje o liturgickém zařazení, textovém zdroji a konkordancích v prameňech. Katalog je dosud prvním komplexním uchopením repertoáru antifon z období *post Pentecosten*.

V textové části diplomové práce se autorka zaměřuje na utřídění a interpretaci shromážděných poznatků. Jelikož antifony až na malé výjimky vycházejí z textů mešních čtení, bylo nutné zmapovat nejprve **vazbu antifon ke svým textovým zdrojům**. Díky tomu bylo možné celou sérii strukturovat podle čtení jednotlivých nedělí a překonat jistý zmatek v jejich číslování, který se v prameňech objevuje. Identifikace textů antifon a jejich spojení s perikopami (3. kapitola) představuje velmi užitečný „orientační bod“ a poslouží jistě i pro další bádání. Současne se zde ukázaly jisté zákonitosti a také případné anomálie ve výběru biblických perikop, zejména v závěru celé série. Tyto nepravidelnosti pak odráží i sledovaný repertoár.

Následující 4. kapitola se zaměřuje více na hudební stránku antifon a snaží se celý soubor více než dvou set melodií dále strukturovat, a to dle historických či regionálních kritérií. Jako zajímavý se ukázal pokus o identifikaci **nejstaršího „jádra“** celého repertoáru (kap. 4.2.1). Dle metodického postupu, jenž bere v úvahu přítomnost zpěvů v nejstarších prameňech a súčasne i jejich univerzální rozšíření, se podařilo definovat soubor ca. 30 antifon. Platnost výsledku podporuje skutečnost, že tato skupina zpěvů skutečně pokrývá rovnoměrně celé období *post Pentecosten* v počtu 1-2 antifony pro každou neděli.

V bádání o repertoáru officia je také důležité určit zpěvy, které naopak tvoří charakteristickou **lokální vrstvu** určité tradice. Soupis vzácných lokálních antifon i jejich specifické rysy jsou obsahem kapitoly 4.2.2. Zajímavostí je objev zvláštní „minisérie“ v rámci repertoáru tohoto období. Jde o antifony, které jsou příbuzné po stránce textové – všechny začínají oslovením „*Fratres*“, a také hudebně patří k témuž melodickému typu. Analýzou těchto zpěvů se zabývá kapitola 4.2.3. Závěr 4. kapitoly se věnuje otázkám melodické tradice a fenoménu více melodií.

Nejvýznamnější výsledky a svým způsobem naplnění celého výzkumu přináší 5. kapitola, která se zaměřuje na **vztahy mezi zkoumanými prameny**. Na základě dat, jež k sérii antifon

shromáždila Štefánia Demská, vytvořil statistik Zdeněk Hlávka graf vyjadřující relativní příbuznost všech zpracovaných rukopisů. Výsledek je ve své jednoznačnosti ohromující. Prameny jsou seskupeny do dvou velkých skupin: horní část grafu zahrnuje rukopisy z oblasti na východ od Rýna, spodní část „vidličky“ naopak prameny z Francie, Itálie a Španělska. Situace odpovídá přesně rozdělení „group est“ a „group ouest“, jak ji na základě srovnání mešních pramenů definovali mniši ze Solesmes ve svém rozsáhlém projektu „Le Graduel Romain“. Graf však dává smysl i v detailnějším uskupení pramenů, a souhlasí i celkový obraz jednotnější „východní skupiny“ v kontrastu s členitější a rozvětvenější „skupinou západní“.

Štefánia Demská však učinila ještě jeden důležitý krok: propojila takto sestavený graf s melodickou tradicí antifon, které mají větší počet melodií. Pomocí barevného znázornění vidíme rozložení jednotlivých melodií v celém souboru pramenů. Výsledek je opět překvapivě konzistentní: v případě antifony *Attendite*, jež se traduje dokonce s šesti různými melodiemi, jsou dvě přítomny pouze v pramenech východních, ostatní čtyři výhradně na západě. Podobné je to i u dalších dvou uvedených antifon.

Tyto výsledky jsou jistě pozoruhodné. Odrážejí rozdělení karolinské říše z roku 870, jejíž hranice vedla severojižním směrem zhruba uprostřed Lotharingie. Tato hranice tedy není patrná jen v pramenech mešní liturgie (jak již prokázali solesmeští mniši), ale je také velmi zřetelná v tradici officia.

Ač diplomová práce Štefánie Demské obsahuje i drobné nedostatky formálního rázu, svědčí o tom, že autorka se zdárně vyrovnala s náročným tématem. Pramenný výzkum byl vskutku rozsáhlý a vyžadoval zvládnutí celé řady notačních stylů. Práce přináší cenné nové poznatky, které by po drobné revizi měly směřovat k publikaci. Proto doporučuji práci k obhajobě a navrhuji známku výborně.

Prof. PhDr. David Eben, Ph.D.